

E-business: De leraar als internetondernemer

*Fons Vernooij**

Dit artikel is geplaatst in het Tijdschrift voor het Economisch Onderwijs in nummer 1 van 2001, blz. 45 e.v. De PDF-versie is van 30 mei 2012.

Dankzij de komst van nieuwe media in het onderwijs kunnen docenten zichzelf meer gaan zien als ondernemer in educatieve diensten, dan als ambtenaar met een vast programma aan eenzelfde school. Internet biedt de mogelijkheid om een eigen raam naar de wereld te creëren en naast lesactiviteiten ook cursussen te verzorgen of lesmateriaal aan te bieden.

Met moderne programmatuur kan ieder zijn eigen website opzetten en online bijwerken. Om docenten te ondersteunen heeft het ministerie van Economische Zaken via haar onderzoeksorganisatie Senter[1] subsidie gegeven voor het project 'De leraar als ondernemer'. Dit artikel geeft een beeld van de mogelijkheden. Echter al lang voor 2012 is gebleken dat de oproep niet aangeslagen is. Om historische redenen blijft het echter op het internet beschikbaar.

Vernieuwing van het leraarsvak

Het aantal commerciële activiteiten waar docenten zich mee bezig kunnen houden, neemt steeds meer toe. Uitgeverijen zoeken auteurs die naast een baan op school interesse hebben in het maken van lesmaterialen: boeken schrijven, praktische opdrachten ontwerpen en software ontwikkelen. Al deze materialen krijgen steeds meer ondersteuning vanaf een website die de aansturing van het leerproces van de leerlingen gaat verzorgen.

Daarnaast zijn er particuliere onderwijsinstututen die medewerkers zoeken om lessen of cursussen te geven. Ten slotte gaan ook steeds meer leraren zichzelf aanbieden als docent bijles of als supervisor. Sommigen richten zelfs een bedrijf op en verhuren zich op uurbasis aan scholen in de regio. Voor al die activiteiten is het mogelijk gebruik te maken van internet als middel voor informatie en communicatie.

Internet opent de mogelijkheid om de traditionele rol van de docent te veranderen. Lange tijd was de leraar een werknemer in overheidsdienst die zichzelf zag als ambtenaar en die weinig tijd had om naast zijn drukke baan andere activiteiten te ondernemen. Maar de herziening van de basisvorming en van de tweede fase heeft, zeker voor docenten economie, geleid tot een wijziging van de positie op school.

De takenpakketten zijn veranderd, economie in de basisvorming is niet langer een verplicht onderdeel, de uren voor bedrijfseconomie zijn teruggelopen en de beschikbare uren op school zijn vaak onvoldoende om een volle baan te krijgen. Voor veel docenten biedt internet de mogelijkheid om zichzelf te presenteren als ondernemer in educatieve diensten die meerdere werkgevers bedient.

Naast de veranderingen in het beroep als docent economie, treden er ook veranderingen op in het vak van docent in het algemeen. Internet als nieuw medium in het onderwijs biedt de mogelijkheid om de taakopvatting als docent aan te passen. Docenten krijgen steeds meer de rol van coach en kunnen het internet gaan gebruiken als instrument om leerlingen te ondersteunen in hun leerprocessen.

Informatie over de vakken Economie en M&O zal, in het kader van de studiekeuze in 3 havo en 3/4 vwo, steeds vaker via intranet verzorgd gaan worden. Docenten kunnen hun praktische opdrachten vanuit een eigen site gaan ondersteunen. Studiewijzers in de vorm van internetsites zullen steeds meer de kern van het werk van de docent worden: de aansturing van het leerproces van de leerlingen [3].

Om al deze veranderingen op te vangen en bij te werken, is het belangrijk voor docenten om te experimenteren met internet. Het vak van docent is bij uitstek het vak van communicatie met jongeren. Internet is een nieuw communicatiemiddel en de aansluiting bij de jeugd vereist dat deze vorm van communicatie door experimenteren deel gaat uitmaken van de activiteiten van de docent.

Al werkend met het opzetten en onderhouden van een internetsite, ontstaat ervaring en openen zich nieuwe werelden. Door deel te nemen aan het internetverkeer, ontwikkelt de interesse zich en ontstaat een groeiproces. Kennis is nodig om nieuwe kennis te verwerven.

E-business als wereld om in te leven

De docent die zichzelf gaat zien als ondernemer in educatieve diensten, verwerft een instelling die nieuwe perspectieven biedt aan de baan van docent economie. E-business is dan niet iets wat anderen doen en waar een docent economie les over geeft, maar E-business is een deel van het eigen vak en de econoom vertelt over zijn eigen ervaringen en experimenten.

Die persoonlijke ontwikkeling is uitdagend en spannend. Zij is een vorm van leven-lang-leren. Tegelijk brengt die ontwikkeling kosten met zich mee, zowel in tijd als in geld. Vooraf lijken die kosten groter dan de baten die eruit voortvloeien, maar achteraf zal blijken dat ze noodzakelijk zijn om het plezier in het leraarsvak te behouden.

Zelfs als tijd en geld uit eigen middelen gaan, dan nog is het zinvol om de knop om te zetten en uit te zoeken waar de mogelijkheden voor internet in het onderwijs liggen. Dat kan passief door voort te bouwen op de bestaande taakopvatting en via intranet de eigen leerlingen aan te sturen via voorlichtingsmateriaal over vakkenkeuze en extra sites voor de ondersteuning van praktische opdrachten. Maar het kan ook actief door desktop-marketing uit te voeren en vanachter de computer een eigen site op het internet te zetten en te onderhouden. Door jezelf te presenteren als ondernemer die lesmateriaal, bijscholing, cursussen of educatief advies aanbiedt en die op het terrein van E-business een eigen bedrijf

voert.

Het eerste voordeel uit een dergelijke omschakeling is dat je basismateriaal vergaart voor een of meer prachtige praktische opdrachten. Op basis van je eigen ervaringen kun je leerlingen een praktische opdracht laten uitvoeren die bestaat uit het opzetten van een eigen bedrijf.

De kennis die je vergaart om zelf een bedrijf te starten en een internetsite op te zetten, biedt de mogelijkheid om leerlingen te helpen als zij een eigen ondernemingsplan schrijven. Ook kun je die leerlingen een pagina aanbieden op je eigen website waar ze hun bedrijf kunnen presenteren. E-business is dan niet langer een abstract gebeuren waar je les over geeft, maar een proces waar je midden in zit.

Het opzetten en bijhouden van websites

In feite heeft een docent te maken met twee soorten van websites: het intranet op school, dat zich beperkt tot de informatie en communicatie met leerlingen en collega's, en het internet op het world wide web, dat zich uitstrekt tot iedereen die de moeite neemt om het web op te gaan.

Het intranet op school is een afgebakend stuk van het internet, dat eventueel voor buitenstaanders is af te schermen door het invoeren van een pass-word. In dat geval behoudt de systeembeheerder de controle over de site en kan regels geven, materiaal selecteren en de toegang beperken. De vormgeving is op deze manier te beheersen en de programmatuur voor het onderhouden van de site, is door school bepaald.

Het intranet kan het startpunt zijn voor een eigen website die deel uitmaakt van het internet. Een docent kan binnen het intranetsysteem van school een eigen ruimte krijgen en die vullen binnen de richtlijnen die de school heeft vastgesteld. Maar hij kan ook op die site een verbinding aanbrengen naar een eigen site die helemaal onder eigen beheer staat.

De essentie van internet is dat sites onderling verbonden kunnen worden via hyperlinks. Om te experimenteren en nieuwe wegen in te slaan, is het dus altijd mogelijk om een verwijzing in te bouwen naar een eigen site. Daar ligt de vrijheid om zowel materiaal te maken voor de eigen leerlingen als materiaal dat voor derden interessant is. Op een eigen site heeft de docent volledig zelf de verantwoording wat er op de site staat en voor wie het bestemd is.

Om docenten de gelegenheid te bieden de problemen bij het opstarten van een eigen site te ondervangen, is met hulp van het Ministerie van Economische Zaken een project opgezet onder de titel 'De leraar als ondernemer'. De startersproblemen bestaan er vaak uit dat een aantal zaken samenkomen die voor beginnende internet-ondernemers moeilijk kunnen overzien.

Als zelfstandige webmaster heb je een bedrijf nodig waar je een website kunt plaatsen. Die website moet een mooie opzet hebben. Je moet de teksten aanmaken en plaatsen op je website en je moet de site onderhouden. Een bijkomend probleem voor een docent is dat deze soms vanuit huis werkt, en soms vanuit school.

Om die problemen te ondervangen zijn (2012: dus 'waren', want ze bestaan niet meer) in het kader van het project twee websites in het leven geroepen: www.deondernemendeleraar.nl en www.deleraaralsondernemer.nl. De eerste website biedt een mogelijkheid om simpel en snel een eigen website op te zetten en te onderhouden. De tweede website geeft informatie over een cursus E-business waarin verschillende aspecten van het ondernemerschap aan de orde komen.

De ondernemende leraar

De website www.deondernemendeleraar.nl is een overkoepelende site die docenten gaat verbinden die allemaal hun eigen website willen opzetten. Iedere docent kan lid worden van deze community, die daarmee ook de mogelijkheid van samenwerking en wederzijdse ondersteuning biedt. De overkoepelende site geeft een verwijzing naar de afzonderlijke sites waarin iedere docent zichzelf kan presenteren. De overkoepelende site biedt een standaard-layout om een eigen site op te zetten.

Zij biedt ook informatie en een lijst met Frequently Asked Questions: vragen over het opzetten van de site waar leden tegen aan gelopen zijn en die aan de webmaster zijn voorgelegd. Ieder krijgt dan individueel een antwoord en verder worden vraag en antwoord toegevoegd aan de lijst met FAQ. Voorts krijgen alle leden van de community een password om hun eigen site rechtstreeks via internet te bereiken.

De eigen site is voorbereid via een vast kader met voorgeprogrammeerde keuzes, die elk naar een afzonderlijke pagina verwijzen [3]. Vooralsnog zijn dat:

- Educatieve diensten (de aangeboden diensten en tarieven)
- Bijzondere aanbiedingen (om mensen te trekken met bijvoorbeeld gratis informatie)
- Interessante websites (links naar websites die voor de relaties interessant kunnen zijn)
- Contactmogelijkheden (achtergrondinformatie zoals c.v. en informatie over reeds geleverde prestaties)
- Contact met collegae (verwijzing naar de homepage van de site deondernemendeleraar.nl)

Buitenstaanders krijgen toegang tot de site langs drie wegen: naamsbekendheid in eigen kring, een doorverwijzing vanuit de centrale site en een doorverwijzing vanuit het onderwijsportaal [5] naar de gemeenschappelijke site.

Het bijzondere van deze community is dat zij gebruik maakt van een programma om de teksten in de sites online aan te passen. Dat wil zeggen, er is een soort tekstverwerker in gebruik die er uit ziet zoals Word en die via internet te benaderen is. Elke wijziging die via deze tekstverwerker doorgegeven wordt, wordt direct op internet gepubliceerd. Daardoor

kan een ondernemende docent vanaf elke computer die een internetaansluiting heeft, contact leggen met zijn website en zijn bestanden online aanpassen. Voor het beheer van de pagina's zijn wat extra commando's beschikbaar. Kennis van programmeertalen of internetprotocollen is volstrekt niet nodig.

Kortom, basiskennis van Windows en Word en enige experimenteermentaliteit is voldoende om een eigen site op te zetten. Die site kan enerzijds gericht zijn op ondersteuning van de eigen lesactiviteiten op school en anderzijds op nieuwe initiatieven als ondernemer. Praktische opdrachten bieden voor deze aanpak een mooi uitgangspunt.

Voor wie wil, bestaat de mogelijkheid een eigen domeinnaam te reserveren en daardoor helemaal als zelfstandig ondernemer naar buiten te treden. Zie bijvoorbeeld www.fons-vernooij.nl. Daarmee is de eigen naam in principe ook het handelsmerk. Daarnaast is het mogelijk om ook een bedrijfsnaam te kiezen waardoor onderscheid ontstaat tussen de eigen homepage en het bedrijf dat je vorm wilt geven.

Zie bijvoorbeeld www.adviesbureau-casa.nl. Casa staat in dit geval voor Computer Assistentie bij Studie op Afstand en is een acroniem dat ook in het Engels bruikbaar is. Vanzelfsprekend kan ook beide. Het bezitten van een eigen domeinnaam kost € 25,- tot € 50,- per jaar, afhankelijk van de vraag of er ook een eigen ruimte bij zit op een computer om de site te bewaren. In beide gevallen levert de domeinnaam een e-mailadres op om binnenkomende post te ontvangen.

Zo is de auteur bereikbaar onder mail@fons-vernooij.nl. Verder is het mogelijk die post te laten doorsturen naar een e-mailadres op school of bij een provider waar iemand al een postadres heeft.

Natuurlijk zijn er kosten verbonden aan de genoemde faciliteiten. Informatie daarover is te vinden op de site van deondernemendeleraar.nl. Voor een deel zijn die kosten te verhalen via de inkomstenbelasting door ze op te geven als beroepskosten. Ook is het mogelijk om een eigen bedrijf te starten en daarvoor een resultatenrekening en balans op te stellen.

Docenten die als auteur aan een uitgeverij verbonden zijn, moeten dat sinds de invoering van het nieuwe belastingsysteem toch al doen. Zij moeten neveninkomsten verantwoorden door zichzelf aan te merken als zelfstandige ondernemer die naast een vast inkomen een eigen bedrijf runt. Ook hier bestaat volop gelegenheid om het vak van docent economie te verbinden met de ervaringen om als ondernemer actief te zijn.

Cursus E-business voor docenten

Als onderdeel van het keuzeprogramma voor vakdidactiek, biedt (2012: 'bood') het Instituut voor de Lerarenopleiding haar studenten een cursus E-business aan onder de titel 'De leraar als ondernemer'. Bij voldoende belangstelling vanuit het werkveld wordt deze cursus ook via de nascholing aangeboden. De cursus kleurt het docentschap in vanuit het perspectief

van het ondernemerschap.

In plaats van zichzelf te zien als ambtenaar in dienst van een school kunnen leraren zichzelf ook zien als zelfstandig ondernemer die op de arbeidsmarkt beschikbaar is om tegen betaling:

- lessen op een of meer scholen te verzorgen;
- intranetsites te ontwikkelen op school of elders;
- supervisie te geven aan groepen docenten;
- nascholingscursussen te verzorgen;
- artikelen te schrijven;
- praktische opdrachten te ontwikkelen en aan te bieden;
- lesmethoden (mede) te ontwikkelen;
- studyware (educatieve software) te produceren;
- deel te nemen aan adviesorganen of examencommissies.

De cursus begint met een perspectiefwisseling: 'Wat is nodig om je als zelfstandig ondernemer in de onderwijskundige dienstverlening te presenteren?'. Ingangspunt is de opzet van een ondernemersplan met een marketingplan en een financieel plan (zie ook www.deleraaralsondernemer.nl).

De uitwerking van het marketingplan vindt plaats met behulp van een standaardmodule om een eigen website te ontwikkelen met eenvoudige hulpmiddelen (zie www.deondernemendeleraar.nl). Uitwerking van het financiële plan vindt plaats met behulp van het opzetten van een financiële verantwoording, zoals de fiscus die verlangt van ondernemende docenten.

Basisinformatie over het starten van een onderneming is te vinden in 'Starters Magazine, leidraad voor de startende ondernemer'. Dit is een uitgave van de Kamer van Koophandel en bevat een stappenplan voor het opzetten van een onderneming [6]. In dit stappenplan komen onderwerpen aan bod, zoals de missie van de onderneming, de vergunningen, het commerciële plan, het financiële plan, de bedrijfsruimte, het personeel, de verzekeringen en de belasting.

Kortom er staat alle informatie in die nodig is om een ondernemingsplan op te zetten. Deze brochure alleen al is mooi materiaal voor één of meer praktische opdrachten. Dit geldt vooral voor M&O, maar ook voor Economie. Op dit moment eisen heao's van instromende studenten alleen nog maar het vak Economie als vooropleiding en dan is het niet gek als leerlingen via een praktische opdracht de kans krijgen om kennis te maken met het ondernemerschap.

Een tweede thema binnen de cursus is de uitwerking van het commerciële plan via het uitwerken van een website. Cursisten krijgen tijdelijk gratis de beschikking over een website waarin ze zichzelf als ondernemer op het internet kunnen presenteren. Zij krijgen

toegang tot een kant en klare site en kunnen een maand lang vanaf elke computer die een internetaansluiting heeft, hun website bijwerken. Na een maand kunnen zij beslissen of zij stoppen of tegen vergoeding van de software en de faciliteiten doorgaan.

Het derde thema gaat over de belasting en de manier waarop de kosten van het zelfstandig ondernemerschap zijn te verrekenen via het formulier van de inkomstenbelasting. Tips en aandachtspunten zullen beschikbaar komen via de lijst van frequently asked questions.

Verder komt de mogelijkheid van onderlinge communicatie en ondersteuning aan de orde. Docenten verliezen zo hun eenzame positie op school en kunnen met gelijkgezinde collega's binnen de community hun ervaringen en ideeën uitwisselen. E-business is op die manier meer dan alleen het internet op gaan. Het is ook een wijze van communiceren en netwerken, waardoor contacten ontstaan tussen mensen die dezelfde interesse hebben.

* Fons Vernooij was tot 1 maart 2002 als vakdidacticus voor bedrijfseconomie verbonden aan het Instituut van de Lerarenopleiding van de Universiteit van Amsterdam. Voor nadere informatie zie: www.fons-vernooij.nl of www.adviesbureau-casa.nl.

Voetnoten

[1] Senter is een voorlichtingsbureau van het Ministerie van Economische Zaken dat projecten financiert die gericht zijn op het bevorderen van ondernemerschap, zie www.senter.nl. Zij richt zich onder andere op het onderwijs en wil binnen het onderwijs meer aandacht vragen voor het ondernemerschap. Voor nadere informatie zie: www.lerenondernemen.nl.

[2] De mogelijkheden en beperkingen van nieuwe media in het onderwijs zijn beschreven in het artikel 'Nieuwe media in het onderwijs' dat verschenen is in het decembernummer 2001 van het Tijdschrift voor het Economische Onderwijs. Het artikel is ook te downloaden via www.virtueel-leren.nl. Op deze site staan meer artikelen over virtueel leren.

[3] Voor het opzetten van de website www.deondernemendeleraar.nl is samenwerking gezocht met Klaever Internet Development. Voor nadere informatie zie: www.klaever.nl. Een voorbeeld van een community van ondernemers met een overkoepelende site die elk hun eigen site hebben op basis van een zelfde lay-out is te vinden bij www.winkelsinvoorhout.nl.

[4] Adviesbureau CASA verzorgt samen met de Stichting Onderwijsportaal een onderwijssite die als portal dient voor het onderwijs. Het leidende principe is dat mensen die informatie zoeken op onderwijsgebied en daarvoor op goed geluk een trefwoord intypen met www.ervoor.nl erachter, direct terechtkomen op een informatieve site.

[5] Voor nadere informatie: zie www.onderwijsportaal.nl of www.lerarenopleidingen.nl.

[6] Het Starters Magazine, leidraad voor de startende ondernemer, is te verkrijgen bij de regionale Kamers van Koophandel voor f 12,50. Voor nadere informatie zie: www.kamersvankoophandel.nl/kvk/